

VLAJKY A ODZNAKY VESLAŘSKÝCH KLUBŮ V ČECHÁCH, NA MORAVĚ A VE SLEZSKU (1. část)

Před 21 roky publikoval Jaroslav Martykán ve *Vexilologii* průkopnickou práci Vlajky československých tělovýchovných jednot (1). V obecné části pak správně konstatoval, že „veslařství a jachtink byly vůbec první sporty u nás, kde se v duchu mezinárodních uzancí setkáváme s prvními vlajkami sportovních klubů, a bude třeba se jejich vzniku věnovat na stránkách *Vexilologie* podrobněji“. V tomto čísle proto otiskujeme první část statě, která byla v redukované podobě před rokem zveřejněna ve Sborníku přednášek z 4. českého národního vexilologického kongresu (2). Ta navíc pojednávala i o vlajkách veslařských svazů vzniklých před rokem 1918, avšak opomíjela další symbol veslařů – odznak. Nadto se autoru podařily nalézt v posledních měsících v archívech zajímavé vexilologické dokumenty, takže se pro značný rozsah materiálu zabýváme v této části pouze veslařskými kluby oficiálně povolenými před rokem 1886.

Jako důležitý symbol spolku jsou často vlajky a prapory popisovány ve stanovách, k jejichž znění se musely vyjadřovat příslušné orgány v Rakousko-Uhersku, resp. Československu. V mnoha případech se stanovy dochovaly v archivních fondech oněch orgánů, a jsou tak cenným vexilologickým zdrojem. Zvláštní postavení si mezi nimi vydobily vlajky veslařských klubů. Pro svou identifikační funkci byly zmíněny ve výnosu c.k. místodržitelství v Čechách (dále ČM) č. 105381 z 29. září 1910. Tetschner Ruder- und Eislauf-Verein „Carolus“ v Děčíně, Ruderverein „Germania“ v Litoměřicích a Ruder- und Eislaufverein „Aussig“ v Ústí nad Labem totiž požádaly ČM, aby nemusely dodržovat značení svých plavidel podle odstavců 1 a 2 paragrafu 2 výnosu ČM č. 112707 ze 4. srpna 1909. Pražské místodržitelství odpovědělo, že nebude trvat na dodržení všech značení u těch plavidel klubů, kde to z konstrukčních důvodů není možné. Zároveň přikázalo veslařským klubům, aby taková plavidla byla „*obsluhována veslaři v úředně povoleném, stanovám odpovídajícím veslařském oděvu a kromě toho ta, která nesou vlajky připouštějící také opatřena budou spolkovou vlajkou úředně schválenou, stanovám odpovídající*“. Ve výnosu č. 105381 (3) dále bylo uvedeno, že „*spolek však jest povinen k ulehčení dohledu a evidence zaslati c.k. labskému úřadu pořičnímu v Ústí... také jeden exemplář schválených a platných stanov a popis, jakož i vyobrazení veslařské uniformy a spolkové vlajky*“.

Vlajky veslařských klubů se však v té době neužívaly jen na plavidlech, ale sloužily i k výzdobě loděnic (4), vlály při veslařských závodech (tzv. vlajkové gala), kluby si je vyměňovaly (5). Naproti tomu odznaky veslařských klubů měly omezenější využití. Většinou byly zaváděny jen těmi kluby, které v zimě provozovaly bruslení. Snáze se pak prováděla kontrola, kdo na kluzišti patří a kdo ne.

Sportovní historici (6) tvrdí, že první veslařský klub v českých zemích založili angličtí obchodníci v roce 1860 pod názvem **English Crew** a údajně v roce 1877 jej přetvořili na **English Rowing Club, Prague**. Zdá se, že se nejednalo o oficiální spolek, protože pražský spolkový katastr jej nezaznamenal. Ani ve fondu ČM o něm nejsou žádné spisy, takže o existenci jeho symbolů lze jen spekulovat.

Prvenství tak patří utrakvistické (tj. společné česko-německé) **Veslařské jednotě Moravia v Uherském Hradišti**. O její vznik se zasloužili kromě místních měšťanů i hrabata Zdeněk a Vladimír Logothetti z Bílovic. Rok vzniku jednoty je uváděn 1860 (7), 1862 i 1863, avšak její ustavení nezapověděl až výnos c.k. místodržitelství na Moravě (dále jen MM) č. 9892 z 25. dubna 1864. Stanovy datované 17. dubna 1864 pamatovaly i na vlajku a jejich § 13 zněl: *Jednota má svou vlastní vlajku barvy modro-červeno-zlaté, kterážto se při plavbách vztýčí / Der Verein hat seine eigene Flagge blau-roth-goldfarbige Flagge, die bei Fahrten aufgehíft wird*. Popis je příliš stručný, takže můžeme jen odhadovat, že vlajka měla vodorovné pruhy (**obr. 1**) a že byly užity

Obr. 1

„moravské“ barvy odvozené z barev polepšeného moravského znaku (zlato-červeně šachovaná orlice na modrém štítu).

Po necelých třech letech se vlajka změnila, jak dokládá její popis v § 13 stanov datovaných 30. března 1867. V něm se psalo: *Jednota má svou vlastní vlajku. Tato jest bílá, vrchní vnitřní roh jest modro-červeně kolmo pruhován, přes které pruhy jde šikmo k levé straně žlutá příčka.* Jak vyplývalo z německého textu, kde bylo užito výrazu „svisle pruhován“, kolmice neměla být vedena k žerdi. Po popisu vlajky následoval i popis odznaku (v němčině užit výraz Vereinszeichen), který zněl: *Známka jednoty jest pozlacený čtverhranný zakulatěný štítek, na kterém jest vražen člun a jméno jednoty „Moravia“. Znamka ta se nosí na stužce barev jednoty.* Změny stanov schválil výnos MM č. 8523 z 27.4.1867.

Tyto stanovы pozbyly platnosti výnosem MM č. 18397 z 19.11.1869, protože byly schváleny změněné stanovы z 28. dubna 1869. Avšak ani jejich platnost neměla dlouhého trvání, poté co výnos MM č. 1143 z 22. ledna 1874 schválil stanovы ze 17. dubna 1873. V obou stanovách byl popis vlajky a odznaku jen mírně upraven (vnitřní roh byl žlutou příčkou „protážen“, resp. „prolomen“, místo známky použit nejprve výraz znak a poté konečně odznak, místo člunu výraz loď a později člunek).

Zdá se, že podoba vlajky nedoznala změny ani v únoru 1885, kdy valná hromada odsouhlasila značně přepracované stanovы. Odznak se patrně přestal užívat, protože jeho popis ze stanov vypadl, popis vlajky se dostal až do § 20. V té době už byl spolek čistě německý a užíval název **Ruderverein „Moravia“ in Ung. Hradisch**. Také text stanov byl pouze v této řeči. Německá důkladnost se projevila nejen ve skutečnosti, že se součástí stanov stalo vyobrazení vlajky (**obr. 2**), na níž byl vyznačen poměr stran jako 2 ku 3, ale i že byla stanovena velikost kantonu a počet svislých pruhů takto: *Der Verein hat seine eigene Flagge laut beiliegender Zeichnung. Dieselbe ist weiß, ihr oberes Stangeneck ist ¼ der ganzen Fläche groß, mit 4 blauen und 4 rothen vertikalen Balken versehen und von einem gelben von der oberen Stangenecke laufenden diagonalen Balken durchzogen.* Tuto změnu stanov schválil výnos MM č. 35413 z 12. prosince 1885 (8) a byla poslední. Spolek přestal po roce 1906 vyvíjet činnost, když se jeho poslední valná hromada konala 8. dubna 1906 (9). K zániku došlo údajně v r. 1908 (6) a příkaz k výmazu ze spolkového katastru vydal Zemský úřad (dále ZÚ) Brno 29. ledna 1941.

Obr. 2

Druhý nejstarší veslařský spolek mohl vzniknout v Praze. Dne 17. srpna 1865 totiž požádal student práv Vilém Weitenweber pražské policejní ředitelství o povolení „odbývat“ schůzi v místnostech Sokola Pražského 27. srpna 1865. Na ní se měl projednat návrh stanov chystané „plovecko-veslařské“ jednoty Vltavan. Schůze byla povolena, předsedou přípravného výboru byl na ní zvolen dr. Miroslav Tyrš a stanovы se prodiskutovaly. Jejich text se sice nedochoval, ale ze zprávy policejního komisaře, který na průběh schůze dohlížel, se zdá, že o vlajce ve stanovách nebyla ani zmínka (10). ČM se k ustavení **Plavecko-veslařské a kluštecké jednoty v Praze** postavilo zamítavě. Výnosem ČM č. 57169 z 11.1.1866 zapovědělo její zřízení, protože nebyly záruky, že by členové spolku měli dost financí na zřízení plovárny.

To, že ustavení samostatného veslařského spolku nebylo povoleno, neznamenalo, že se v Praze neveslovalo. Podle vzpomínek známého průkopníka sportu Josefa Rösslera-Ořovského byl vytvořen v roce 1866 v Sokole Pražském vodní oddíl veslařský a od r. 1874 dokonce odbor veslařský. Jeho vlajka (**obr. 3**) prý byla červená s velkým bílým sokolským monogramem na celém vlajkovém poli a svého času byla vyobrazena na barvotiskové tabuli vydané v Berlíně s nápisem *Flagge des Veslarsky odbor Sokola zu Prag* (11).

Obr. 3

Úspěšnější než pražští veslaři byli při zřizování spolku němečtí veslaři v Brně. Jejich stanovы schválilo MM výnosem č. 20323 z 12. října 1868 (12), ustavující valná hromada však proběhla až před začátkem veslařské sezóny 19. června 1869 (13). Spolek nesl název **Brünner Ruder-Verein** a podle § 17 (*Der Verein hat seine eigene Flagge*,

dieselbe besteht aus weißen und rothen Querstreifen, im linken oberen Eck an der Stange ein blaues Feld, darin der gold und roth geschachte mährische Adler, sie wird am Heck eines jeden Vereinsbootes gehißt) byly na vlajce bílé a červené vodorovné pruhy a modrý kanton se zlatočerveně šachovanou moravskou orlicí, vlajka se vyvěšovala na lodní zádi.

Tato vlajka se užívala po celou dobu existence spolku, tedy až do jeho zániku v roce 1939 (14) vzhledem k jeho německé členské základně a vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Nebyl to však absolutní konec, protože spolek byl v roce 1940 začleněn do 17. župy (Ostmark) Nacionálně socialistického říšského svazu pro tělesnou výchovu (Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen) (15). Stejně jako ostatní německé sportovní spolky zanikl ex lege podle §4 dekretu prezidenta z 25.9.1945 č. 81 Sb. (16).

Během existence tohoto německého spolku byly stanovы mnohokrát upraveny. Ve stanovách nezapovězených výnosem MM č. 7827 z 23. dubna 1872 byla vlajka popsána v § 16, ve stanovách nezapovězených výnosem MM č. 9470 z 16.5.1882 v § 15. Ve stanovách nezapovězených výnosem MM č. 40187 ze 7. ledna 1887 se vlajka dostala hned do prvního paragrafu nazvaného „Jméno, sídlo a vlajka spolku“. Nebyla však popsána, ale jen černobíle vyobrazena. Pruhů bylo namalováno devět počínaje bílým, šířka kantonu odpovídala šířce čtyř a jedné poloviny šířky pruhu. Barevné vyobrazení vlajky (**obr. 4**) se objevilo na hlavičkovém papíře v roce 1910 a ve stanovách z roku 1920, šířka kantonu zde odpovídala šířce pěti pruhů.

Obr. 4

V roce 1870 se s ustavením veslařského spolku konečně uspělo i v Praze. Předcházela tomu schůzka v hotelu Zum blauen Stern 2. dubna 1870, na níž byl zvolen předsedou přípravného výboru dvorní fotograf Franz Josef Fridrich. Ten spolu se svými kolegy sepsal text stanov spolku, který nazvali **Regatta**. Ve stanovách byla vlajka popsána v § 4 (*Die Flagge des Clubb's ist roth und weiß gestreift, in der oberen linken Ecke das prager Stadtwappen*). Zdá se, že její podobu ovlivnila vlajka brněnských veslařů, protože rovněž měla být červenobíle pruhovaná a v kantonu, jehož barva nebyla uvedena, měl být pražský městský znak.

Návrh stanov předalo 11. dubna 1870 pražské policejní ředitelství českému místodržitelství s poznámkou, že pražskému primátorovi Franzi Dittrichovi byl svěřen protektorát nad tímto klubem a že předseda spolku se zavázal k dodatečnému dodání povolení městské rady k užívání pražského znaku na vlajce. Stanovy pak v tomto znění nezapověděl výnos ČM č. 17856/2421 ze 14. dubna 1870 (17). Mezitím však proběhla 12. dubna 1870 schůze rady Prahy za předsednictví F. Dittricha a žádost pražských veslařů, aby mohli užít na vlajce pražský znak, zamítla (18). F. J. Fridrich poté prostřednictvím policejního ředitelství informoval ČM 14.4.1870, že městská rada nedala souhlas a že prosí o změnu paragrafu popisujícího vlajku v tom smyslu, že místo znaku bude červené latinské R v černém poli. Tuto změnu vzalo ČM výnosem č. 18381 z 18.4.1870 na vědomí. Změna se projevila v tištěných stanovách z téhož roku, když v německé verzi zněl § 4 *Die Flagge des Clubb's ist roth und weiß gestreift, in der oberen linken Ecke auf schwarzem Felde das Clubbmonogramm bestehend in einem rothen lateinischen R.* V české verzi stanov pak *Lodní praporek spolku jest červenobílý, v jehož hořejším levém cípu nachází se v černém poli spolkový monogram pozůstávající v červeném latinském R.* Vlajka byla zmíněna i v § 14, kde se psalo *Mitglieder können mit ihren Privatbooten zu allen vom Club arrangierten Fahrten theilnehmen, müssen jedoch in diesem Falle auf derselben die Clubflagge hissen.../ Údové mohou na všech jízdách od spolku uspořádaných s jich soukromými lodkami podílu bráti, musí však v takovém pádu na těchže vztýčiti lodní praporek spolku.*

Obr. 5

Barvy vlajky zčásti změnila valná hromada konaná 25. dubna 1872. Na ní došlo ke sloučení s bruslařským klubem vzniklým v Praze již v roce 1868 (19) a ke změně názvu na **Vereiniger Eis-Club und Ruderclub „Regatta“ zu Prag**. Pozměněné stanovы nezapověděl výnos ČM č. 28386/3689 z 8. července 1872, vlajka byla popsána v §2 *Die Clubflagge besteht*

in drei weißen Balken im rothen Felde, in der oberen linken Ecke im schwarzen Felde das Clubmonogramm, bestehend in einem gelben lateinisches R (20). Barva písmene R se tedy změnila z červené (**obr. 5**) na žlutou (**obr. 6**), navíc bylo upřesněno pruhování, z něhož vyplynulo, že pruhů je sedm a horní pruh je červený. Kombinace barev karé (žlutá a černá) odpovídala barvám panovnického domu, jenž požíval mezi členy klubu velkou úctu. Klub pravidelně pořádal na počest členů panovnického domu regaty, např. v červenci se konala regata korunního prince Rudolfa a v září regata císaře Franze Josefa. Lze předpokládat, že již tehdy byl kanton čtvercový, i když nejstarší vyobrazení této vlajky je vidět až na inzerátu otištěném v Národních listech 5. 5.1877 (**obr. 7**).

Obr. 6

Jak dokládá § 3 stanov přijatých na základě rozhodnutí valné hromady konané 19.4.1876 a nezapovězených výnosem ČM č. 54277 z 18.10.1876 (21) a stejný § stanov schválených valnou hromadou 1.4.1885 a nezapovězených výnosem ČM č. 30798 ze 6.5.1885 (22), vlajka zůstala stejná, i když původně společný česko-německý klub s dvojjazyčným názvem **Vereiniger Eisclub und Ruderclub Regatta = Spojený klub bruslařský a veslařský Regatta** se stal vyloženě německým klubem. Proto poněkud překvapuje tvrzení J. Rösslera-Ořovského (23), že se vlajka veslařského klubu v roce 1868 skládala z vodorovných „biločervených ležatých břevna a v levém horním rohu z modrého pole s bílou kotvou, od roku 1870 stejná vlajka, avšak v modrém poli bílé „R“, které později zaměněno, když české označení klubu zrušeno, za žluté „R“ v černém poli“. J. Rössler-Ořovský se narodil v roce 1869, takže se musel opírat o vzpomínky starších veslařů a ty je nutné brát s rezervou.

Obr. 7

Vlajka zůstala beze změny i po roce 1896, kdy někteří členové Regatty hráli kopanou a kdy na řádné valné hromadě 30.4.1896 prosadili změnu názvu na **Vereiniger Ruderclub und Fussballclub Regatta**, což vzal na vědomí výnos ČM č. 106042/96 z 12.7.1896 (24). Na valné hromadě 30.4.1900 došlo k návratu k původnímu názvu **Ruderclub Regatta** (respektive podle nového německého pravopisu **Ruderklub Regatta**) a ten se užíval i za první republiky (25) až do roku 1939, kdy byl klub začleněn do NS Turngemeinde Prag a kdy byl vymazán ze spolkového katastru (26).

Obr. 8

Ačkoliv se znění § 3 popisující vlajku během let nezměnilo, na hlavičkovém papíře klubu užitém 25. dubna 1939 bylo písmeno R vtištěno bílé v modrém karé (**obr. 8**). Je možné, že k této změně došlo v souvislosti se zákazem užívání barev panovnického domu po vzniku republiky (27). Pro úplnost dodejme, že v paragrafu 4 stanov z roku 1876 byla zmínka o odznaku. Měl se užívat v zimní sezóně, měl být z plechu a jeho tvar měl každoročně stanovovat výbor.

Dne 21. července 1873 požádali veslaři v Opavě Slezskou zemskou vládu (dále SZV), aby jim povolila utvoření spolku s názvem **Troppauer Ruder-Verein**. K žádosti přiložili stanovy z 9. července 1873, v nichž byla vlajka popsána v §11 slovy *Vereinsflagge. Der Verein hat seine eigene Flagge. Dieselbe besteht in den Farben der Stadt Troppau: Roth-weiß roth mit einem schwarzen Anker, unter welchem die Buchstaben T.R.V. (Troppauer Ruder Verein) anzubringen sind*. Nepodařilo se mi najít vyobrazení vlajky, takže lze jen předpokládat, že tři pruhy v městských barvách, červený, bílý a červený, byly vodorovné, že černá kotva byla v prostředním pruhu a že písmena T.R.V. (zkratka názvu klubu) pod ní byla rovněž černá (**obr. 9**). SZV spolek povolila

Obr. 9

výnosem č. 5506/58/1873 z 24.července 1873 a spolek se ustavil 2. srpna 1873 (28). Na podobu vlajky neměla vliv změna stanov schválených na valné hromadě 26.1.1876 a nezapovězených výnosem SZV č. 1513 z 20.2.1876 a vlajka se užívala patrně až do začátku srpna 1890, kdy se spolek dobrovolně rozešel (29).

V roce 1874 se vztahy mezi německými a českými veslaři v pražské Regattě velmi vyhroutil. Němečtí veslaři si například stěžovali (30), že v letní sezóně čeští veslaři nechtěli vyvěšovat černožlutou vlajku. Místo ní chtěli Češi vyvěsit modrobílou a jednou dokonce modrobílo-červenou, takže jim výbor musel zakázat vyjížděku. Tyto neshody se rozhodli čeští veslaři řešit založením vlastního spolku. Dne 18. února 1875 požádal knihkupec a nakladatel Karel Bohuš Kober společně se sládkem Janem Z. Veselým ČM o schválení stanov. K nim přiložili i kresbu „praporu klubového“. ČM mělo připomínky jak ke stanovám, tak i k vlajce, a proto výnosem č. 9572/1067 ze 7. března 1875 nepovolilo ustavení spolku. Vlajka totiž obsahovala kromě bílé a červené i modrou barvu, což připomínalo nepřipustné slovanské barvy. Stanovy oba předkladatelé opravili a nově naformulovali i paragraf popisující vlajku. Opravené stanovky s § 8, který zněl *Klubový prapor tvoří devět bílých a červených pruhů, v jich levém rohu červené pole s bílou kotvicí*, již výnos ČM č. 14239/1683 z 22. března 1875 nezapověděl (31). Necelé čtyři týdny nato, 17. dubna 1875, se ustavil **Český klub veslařský i bruslařský v Praze**.

Valná hromada klubu, která proběhla 14. listopadu 1875, nejen mírně změnila název na **Český veslařský i bruslařský klub v Praze** (dále ČVBK), ale podstatně rozšířila stanovky. V § 37 stanovila stříbrné veslo za klubovní odznak. § 38 definoval klubovní vlajku slovy *Klubový prapor pozůstává z obdélníka napříč rozděleného barvy modré a červené s bílou kotvou a čtyřmi bílými pruhy*. Nové stanovky výnos ČM č. 4303 z 27.2.1876 nezapověděl, podobu vlajky však nepovolil kvůli kombinaci barev bílé a červené s modrou.

Na valné hromadě ČVBK konané 22.11.1879 došlo k dalším podstatným změnám stanov. V názvu spolku byla spojka „i“ nahrazena běžnější spojkou „a“. Popis odznaku a vlajky se dostaly do § 38, který zněl: *Klubový odznak jest stříbrné veslo se štítkem, na němž vyryto „Č.V.K.“ Klubová vlajka jest obdélná, příčně, dole u tyče začínaje ve dvě půle rozdělená, hořenní část jest barvy červené, v níž bílá kotvice se nachází. Dolenní část sestává z devíti pruhů, a sice pět bílých a čtyři červené, bílým nahoře počínaje*. Proti takové podobě vlajky už ČM námítky nemělo a změnu stanov nezapověděl výnosem ČM č. 8460/817 z 26.2.1880 (32). Vlajka se sice nedochovala, ale podle popisu, fotografií a kreseb ji lze poměrně přesně rekonstruovat (**obr. 10**).

Obr. 10

I v dalších letech došlo k několika změnám stanov, ale ty už vliv na vlajku neměly. Na valné hromadě ČVBK konané 19.11.1886 bylo rozhodnuto, že se klub rozejde a že zbývající členové přejdou do Veslařského klubu Slavia (33).

Zajímavou vexilologickou informaci poskytl J. Rössler-Ořovský (34). Uvedl, že se v ČVBK v roce 1875 utvořilo mužstvo Orlice, rok nato mužstva Triton a Blesk, později pak Satan, Matylda a další a že užívala vlastní symbol. Tou byla vlajka ČVBK s černým názvem mužstva ve vlající části. Mužstvo Satan mělo mít vedle nápisu ještě satanský trojzub (**obr. 11**). V případě vlajky mužstva Blesk je však toto tvrzení v rozporu s informací obsaženou v první výroční zprávě mužstva Blesku. Zpráva vyšla tiskem na konci roku 1877 (35) a K. B. Kober v ní napsal: *Barva „BLESKU“ bílá a světle modrá, vlajka zlatý blesk v modrém poli*.

Obr. 11

Také břeclovští veslaři usilovali poměrně brzy o schválení veslařského klubu. Dne 19. května 1876 podali žádost a přiložili text stanov, kde byla vlajka popsána v § 16 slovy *Der Verein hat seine eigene Flagge, dieselbe besteht aus einem blauen und rothen Theile, auf dem blauen oberen Theile sind die Buchstaben „L.R.V.“ (Lundenburger Ruder Verein) angebracht*. Klub byl německý, nesl název **Lundenburger Ruder Verein** a jeho ustavení nebylo zapovězeno výnosem MM č. 13264 z 8. června 1876.

Ke změně stanov došlo nejprve na valné hromadě 15. března 1882, kde se však § popisující vlajku nezměnil, a poté 20. května 1903, kdy se popis vlajky dostal do § 22. V něm byl zaměněn výraz „díl“ (Theil) vhodnějším výrazem „pole“ (Feld) a stanovena barva písmen jako červená. Rozšířené stanoviny nezapověděl výnos MM 45793 z 20.9.1903. I po vzniku Československa vyvíjel německý klub činnost a upravoval stanoviny. V těch, které vzala na vědomí Zemská správa politická (dále ZSP) na Moravě výnosem č. 69407 z 2.10.1920, i v dalších, které vzala na vědomí ZSP výnosem č. 42059 z 1.4.1925, se popis vlajky dostal do významnějšího § 2. Pro projednání posledních stanov musel spolek dodat notářsky ověřený jejich český překlad. Břeclavský notář dr. Jiří Fidrmuc však neodvedl kvalitní práci, když si nevšiml, že z překladu § 2 (*Spolek má svou vlastní vlajku, která sestává z modrého a červeného pole, na modrém hořejším poli jsou umístěna písmena L.R.V.*) vypadl údaj o barvě písmen.

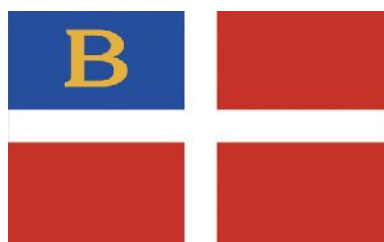
Při zasílání výnosu upozornila Okresní politická správa (dále OPS) v Hodoníně spolek, že musí mít povolení k užívání spolkové vlajky. O ně požádal spolek 26. dubna 1925 a ZSP na Moravě je udělila výnosem č. 73352 z 3. června 1925. Na rozdíl od popisu ve stanovách na schválené kresbě vlajky (**obr. 12**) byla zkratka bez teček. Známé jsou i dvě varianty odznaků s vlajkou tohoto spolku (zkratka s tečkami i bez teček, avšak vždy se žlutými písmeny).

Obr. 12

Na valné hromadě konané 8. ledna 1926 přijal spolek název „**Ruderverein „Lundenburg“ in Břeclav**“, s čímž ZSP nesouhlasila (nechtěla, aby v názvech spolků byly německé, tedy neoficiální, geografické výrazy). Spolek se však úspěšně odvolal k ministerstvu vnitra, takže stanoviny s novým názvem musel vzít ZÚ v Brně na vědomí výnosem č. 18066 z 6. srpna 1929. V 30. letech minulého století klub užíval patrně bez úředního schválení název **Lundenburger Ruder Verein von 1874** (36). Jako německý spolek byl rozpuštěn podle dekretu prezidenta z 25.9.1945 č. 81 Sb. výnosem ZNV v Brně č. 7821-II/12-1948 z 21. 2.1948 (37).

V roce 1877 vydalo ČM ve stejný den výnosy umožňující vznik dvou veslařských klubů. Výnos ČM č. 22836 z 12. května 1877 schválil stanoviny **Klubu veslařů v Brandýse nad Labem** nesoucí datum 18. duben 1877 a podepsané JUDr. Františkem Slawikem a šesti dalšími osobami (38). V §2 stálo: *Za vlajku klubu slouží bílý kříž v červeném poli, v levém rohu na modrém poli žluté latinské „B“* (**obr. 13**). Datum zániku není známo, spolek byl uváděn ještě v soupisu pořízeném na konci roku 1890 (39), chyběl ale v Chytilovu adresáři (95).

Obr. 13

Výnos ČM č. 23793 rovněž z 12. května 1877 nezapověděl stanoviny **Roudnického veslařského spolku** s 37 paragrafy. §35 zněl: *spolkový odznak jest stříbrná kotva* a §36: *Prápor spolkový jest bílý, červeně pruhovaný s bílou hvězdou v modrém poli v rohu* (40). Zdá se, že vlajka roudnického spolku byla ovlivněna vlajkami pražských veslařských klubů. Nedochovala se a popis není jednoznačný pro rekonstrukci její podoby (chybí údaj o počtu pruhů). Podle J. Prepsla (41) se činnost spolku omezila jen na vyjížděky a v r. 1879 se spolek spojil s TJ Sokol Roudnice a vytvořil v něm veslařský odbor.

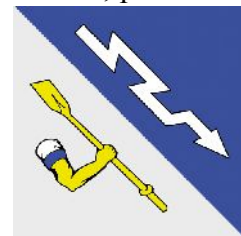
Dne 24. listopadu 1878 se ustavil na valné hromadě na Smíchově **Veslařský klub „Triton“**. Předcházela tomu žádost V. Máchy v srpnu 1878, které nevyhovělo ČM výnosem č. 49296 ze 14.9.1878. I opravené stanoviny byly zapovězeny výnosem ČM č. 54991 z 13.10.1878, a tak až napotřetí mohl klub vzniknout po vydání výnosu ČM č. 61742/878 z 2. listopadu 1878. Ve všech třech verzích stanov byl v článku 33 popsán klubový odznak jako stříbrné veslo. Na valné hromadě konané 31. května 1881 bylo do klubového odznaku přidáno k veslu písmeno T (42). O přesné podobě odznaku lze jen spekulovat, na medailích udělovaných klubem se totiž užívalo pouze písmeno T (**obr. 14**). Vlajka nebyla zmíněna ani v těchto stanovách, ani ve stanovách upravených na mimořádné valné hromadě 21. dubna 1883, na níž byl zvolen předsedou Josef Renner (43). O tři roky později (16. dubna 1886) oznámil jednatel J. Alexandr, že klub

Obr. 14

přestal existovat, protože zbyli již jen tři členové a že si J. Renner odkoupil loď a inventář klubu. Vexilology zaujme fakt, že mezi prodaným inventářem byl i „obraz vlajek“ v ceně 2 zlatých (44).

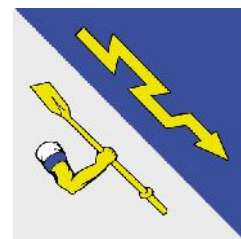
V roce 1878 bylo vydáno povolení k ustavení ještě jednoho spolku na Smíchově. Měl se jmenovat **Blesk, veslařský klub na Smíchově** a stanovy podal ke schválení K. B. Kober 14. září 1878, kdy už vztahy mezi mužstvem Blesk a ČVBK byly napjaté. Nakonec byly schváleny až opravené stanovy výnosem ČM č. 60825 z 10. listopadu 1878. V obou verzích stanov byly popsány symboly klubu v § 9 takto: *Prapor klubový tvoří čtverec úhlopříčnou na dva trojhrany rozdělený, z nichž vrchní jest modrý se zlatým bleskem, spodní bílý s rukou v níž veslo. Odznak: jehla: stříbrné veslo s modrým štítkem, v němž zlatý blesk* (45). Klub se však neustavil, protože na Smíchově nesehnal místo na zbudování loděnice (46).

Obr. 15

Historie nejstaršího dosud existujícího veslařského klubu v českých zemích se začala psát 12. srpna 1879, kdy zažádal K.B. Kober o schválení stanov pro **Blesk, veslařský klub v Praze**. Devátý § stanovující symboly byl totožný s § pro smíchovský klub s jedinou výjimkou: blesk byl stříbrný (**obr. 15**) a nikoliv zlatý. Ustavení klubu nezapověděl výnos ČM č. 54946/5717 z 23. září 1879, takže 11. října 1879 mohla proběhnout ustavující valná hromada, která zvolila předsedou K. B. Kobera (47). Na schůzi výboru konané 9. prosince 1879 se rozhodlo, že se zhotoví na zkoušku jedna vlajka. Podle ní měl K. B. Kober dohodnout cenu a nechat zhotovit čtyři malé a čtyři větší vlajky (46). Autorem podoby vlajky byl údajně Slovák Viktor Nowottné, autorem klubových barev herec Národního divadla Vojta Slukov, oba členové klubu (48).

Ačkoliv se ve stanovách hovořilo o praporu klubovém, ve skutečnosti se jednalo o vlajku a tento termín najdeme i v domácím řádu Blesku vydaném kolem roku 1880 (49). V bodě 9 se psalo, že *na veškerých lodích klubových neb klubu propůjčených musí vždy býti při vyjížděce vlajka klubová...*, v bodě 10 pak *jede-li se na lodi soukromé v obleku klubovém, musí býti na ní vlajka klubová, v noci lucerna*.

Obr. 16

Na valné hromadě 21. října 1881 vstoupili do klubu členové spolku Satan, který se krátce před tím rozešel. Předcházelo tomu oznámení otiskované v Národních listech (50), sdělující, že na říjnové hromadě Blesku se částečně změní stanovy, jméno na „Blesk – Satan“, barva a vlajka zůstanou staré „bleskové“, místnosti však budou v dosavadních místnostech „Satana“ na Smíchově. Změněné stanovy, v nichž byl uveden název spolku jako **Blesk Satan, veslařský klub na Smíchově**, nebyly zapovězeny výnosem ČM č. 82144 z 6.1.1882. Symboly byly popsány v § 11 stejným způsobem jako ve stanovách smíchovského Blesku v roce 1878, tedy se psalo o zlatém blesku (**obr. 16**).

Na valné hromadě 28.4.1882 se členové spolku rozhodli vypustit z názvu slovo Satan. Na prezenční listině byl použit odznak klubu tvořený kosmo děleným štítem podloženým zkříženými vesly (**obr. 17**). Do štítu byly převedeny figury z vlajky, ale kresba byla černobílá, takže nelze poznat, zda byl blesk stříbrný nebo zlatý. Na valné hromadě odbývané 7. 10. 1885 opět byly upraveny stanovy a popis symbolů se dostal do § 10. Vlajka byla popsána stejně jako v roce 1879, tedy se stříbrným bleskem, za odznak byla zvolena *jehla s práporkem klubovým*. Změnu nezapověděl výnos ČM č. 92385 z 8.12.1885 (51).

Obr. 17

V současnosti užívaná vlajka, tedy se zlatým bleskem, odpovídá popisu v § 14 stanov z roku 1898: *Odznaky klubové. Prapor klubový tvoří obdél. úhlopříčnou z levého horního rohu do pravého dolního rozdělený, z nichž vrchní jest modrý se zlatým bleskem, spodní bílý s rukou držící veslo.* List vlajky již není čtvercový, ale obdélníkový a je jednoznačně stanovené kosmé dělení (**obr. 18**). Odznak s vlajkou Blesku, která byla obdélníková, nabízel berlínský výrobce J. Godet & Sohn už v roce 1890 (52). V razítku se zobrazovala obdélníková vlajka Blesku minimálně od roku 1897 (na razítku z r. 1892 byly figury z vlajky převedeny do gotického štítu), na hlavičkovém papíře od roku 1900. Obdélníková vlajka je vyobrazena i na medaili Blesku z roku 1913 (53).

Obr. 18

Výnos ZSP v Praze č. 2A 4993-1922/286780 z 27.9.1922 vzal na vědomí změnu stanov, ke které došlo na mimořádné valné hromadě 15.10.1921. V §15 byla zavedena navíc slavnostní vlajka. Ta byla modrá obdélníková s bílým bleskem směřujícím z levého horního do pravého dolního rohu (54).

Veslařský klub Blesk vyvíjel svou činnost i v letech 1939 až 1945, avšak k většímu rozmachu došlo teprve po osvobození Československa. Z té doby (z 5. 11.1945) je dochován oběžník (49) vyzývající členy, aby vrátili půjčené klubovní vlajky nebo je odkoupili za 50 korun. Držitelé klubovních vlajek, kteří je vlastnili neoprávněně, měli být vyloučeni z klubu. Únor 1948 zastavil rozvoj klubu a spolek byl vymazán ze spolkového katastru pod zn. 267-59/18/-XIV-46 z 9. října 1950. Úplně však nezánikl a stal se součástí tělovýchovné jednoty Slavoj Vyšehrad. V roce 1990 se opět osamostatnil a dále užívá svou vlajku (55). Ta je vyobrazena i ve stanovách upravených na valné hromadě konané 24. 11. 2003. V čl. 11 je popsána jako znak slovy: *Znakem klubu je obdélník, rozdělený úhlopříčně z levého horního rohu do pravého dolního rohu na dvě pole, z nichž vrchní je světle modré se zlatým bleskem a spodní bílé s paží držící veslo* (49).

Dne 24. listopadu 1879 Julius Šťastný s přáteli oznámil ČM úmysl založit Veslařský klub „Nautilus“ se sídlem v Praze. Předložil stanovy o 18 paragrafech, které sice vlajku nezmínily, ale v § XVIII popsaly odznak klubu jako *tři začáteční písmena názvu klubu v monogram sestavených a protažených veslem*. Výnos ČM č. 71827 z 15. prosince 1879 však zřízení zakázal. Stanovy doplněné podle požadavků ČM nezapověděl výnos ČM č.78439 z 13.ledna 1880. Popis odznaku se dostal do § XIX ve znění *Spolkovým odznakem jsou čtyři začáteční písmena spolku s monogramem sestavena na žlutém štítu, protkaná stříbrným veslem*. Ustavující valná hromada **Veslařského a bruslařského klubu „Nautilus“** proběhla 2. února 1880 a za předsedu zvolila J. Šťastného. Ani na mimořádné valné hromadě 12. července 1881, kde byl upraven v čl. 22 odznak (*Spolkovým odznakem jest štítek protkaný veslem, na štítu pak jest vyznačeno velké „N“*), nebyla zavedena vlajka (56). Barva štítu nebyla ve stanovách popsána, ale podle poznámky policejního komisaře, který na průběh valné hromady dohlížel, měl být štítek zlatý. Na valné hromadě konané 1. března 1882 se spolek dobrovolně rozešel a členové vstoupili do ČVBK (57).

O vlajce neinformovaly ani stanovy **Bruslařského a veslařského klubu/Eis und Ruderclub**, který měl sídlo v Mladé Boleslavi a nebyl zapovězen výnosem ČM č. 7612 z 22. února 1880. Zmínka byla pouze o odznaku v § 19 a bodě m, kde se psalo, že správní výbor ustanovuje pro každý rok druh spolkového odznaku. Mimořádná valná hromada konaná 9. prosince 1882 rozhodla, že se spolek přemění v klub pouze bruslařský a že bude vypuštěna ze stanov německá řeč. Takto upravené stanovy **Bruslařského klubu** nezapověděl výnos ČM č. 12996 ze 14.3.1883 (58). Jako bruslařský spolek byl uváděn i na konci roku 1890 (39) a po roce 1912 (95).

Podobným vývojem, kdy spolek provozoval veslařství jen zpočátku, prošel i **Mährisch Ostrauer Ruder Club**. Jeho ustavení povolil výnos MM v Brně č. 2661 z 10.února 1881 podle stanov, které v § 11 popisovaly vlajku (**obr. 19**) jako modrobílou s kotvou a zkratkou názvu klubu pod ní (*Der Club hat seine eigene Flagge. Dieselbe besteht in den Farben der Stadt Mähr. Ostrau blau weiß, mit einem Anker unter welchem die Buchstaben M.O.R.C. (Mährisch-Ostrauer Ruder Club)*

anzubringen sind). V roce 1885 se spolek přeměnil v **Mährisch Ostrauer Ruder und Turn Club** podle stanov, které nezapověděl výnos MM č. 11576 z 28.4.1885. Popis vlajky, v níž místo zkratky M.O.R.C. se objevila zkratka M.O.R.T.C. (**obr. 20**), zůstal v § 11 stanov. V roce 1893 se poměry v Ostravě natolik změnily, že veslování nemohlo být členy klubu provozováno, a klub se přetvořil v čistě tělocvičný spolek **Deutscher Turnverein**, který vlajku neužíval. Jeho stanovy schválil výnos MM č. 38642 ze 14.11.1893 (59).

Zdá se, že podobně jako mladoboleslavský klub se i **Veslařský a bruslařský klub v Berouně** spokojil pouze se stanovením odznaku. V § 32 stanov z 6. února 1881, které nezapovědělo ČM výnosem č. 8200 z 21. února 1881, bylo uvedeno *Klubový odznak: stříbrné veslo a brusle* (60). Jako veslařský a bruslařský spolek byl uváděn i na konci roku 1890 (39), ale ne po roce 1912 (95).

Stejně jako pražská Regatta neuspěl ani **Brünner Ruderclub „Bruna“** v Brně, když chtěl na vlajce užít městský znak. Jeho zakladatelé požádali MM 8. dubna 1881 o schválení stanov, v nichž podle § 16 měla mít klubovní vlajka tři vodorovné pruhy, červený, žlutý a červený, a na prostředním pruhu štít městského znaku (*Die Flagge des Clubs besteht aus 3 gleichbreiten horizontalen Streifen und zwar ist der obere und untere von rother, der mittlere von gelber Farbe, in der Mitte geziert mit dem Schilde des Stadtwappens*). MM ustavení spolku podle předložených stanov sice nezapovědělo výnosem č. 7119/1881 ze 14. dubna 1881, ale upozornilo jej, že musí požádat městskou radu o povolení k užití znaku na vlajce. Předsednictvo spolku informovalo MM až 16. dubna 1886, že městská rada zamítla žádost spolku, takže kresbu vlajky upravilo a vyobrazilo na

Obr. 20

obálce stanov hned v roce 1882 (**obr. 21**). V novém znění § 16 (*Die Flagge des Clubs besteht auf beiden Seiten aus 3 gleichbreiten horizontalen Streifen und zwar ist der obere und untere von rother, der mittlere von gelber Farbe, in der Mitte geziert mit einem weißen Schilde mit rothem Querbalken. Die Flagge wird am Heck eines jeden Clubbootes und der hiezu berechtigten Privatboote und am Flaggenmaße gehißt*) se místo „štít městského znaku“ objevil výraz „bílý štít s červeným břevnem“. Tuto změnu nezapovědělo MM výnosem č. 12564 ze 7.5.1886.

Obr. 21

Další úpravy stanov se už příliš netýkaly vlajky, pouze došlo k drobným stylistickým změnám v jejím popisu a číslování §. Tak výnos MM č. 63838 z 31.12.1905 nezapověděl změnu stanov, v nichž byla vlajka popsána v § 17 a místo výrazu „horizontal“ byl užit synonymní výraz „waagrecht“. Výnos MM č. 81979 z 27.10.1913 nezapověděl změnu stanov, které byly schváleny na valné hromadě 24.4.1913 a v nichž se popis vlajky dostal do významnějšího § 3. Paragrafy 1 až 3 v těchto stanovách nově uváděl nadpis „Jméno, sídlo, účel a vlajka spolku“.

Na valné hromadě 27.9.1934 se popis vlajky dostal do § 4 a vypadl z něho údaj „vodorovný“. Ke dříve uváděné informaci, že se vlajka vztýčuje na zádi každého klubovního plavidla i k tomu oprávněných privátních plavidel a na vlajkovém stěžni (ve stručnější podobě se toto psalo už i v Lodním řádu klubu z roku 1881) přibýly věty, že při slavnostech se užívá klubovní standarta ve stejných barvách jako vlajka a že členové jsou oprávněni nosit odznak ve spolkových barvách. V témže roce (6. prosince 1934) požádal klub Policejní ředitelství v Brně o povolení nosit popsáný odznak a přiložil tři klubovní vlajky. Zda byla žádost vyřízena, není však známo. Po vzniku Protektorátu byl klub včleněn podobně jako Brünner Ruder-Verein do 17. župy (Ostmark) Nacionálně socialistického říšského svazu pro tělesnou výchovu a jako ostatní německé sportovní spolky zanikl ex lege podle §4 dekretu prezidenta z 25.9.1945 č. 81 Sb. (61).

Snad nejkratší trvání měla **Česká veslařská společnost „Satan“ v Praze**. Výnos ČM č. 59413 z 24. září 1881 nezapověděl ustavení tohoto spolku, který měl mít sídlo na Smíchově, podle stanov, kde v §25 byl popsán její symbol slovy

Obr. 22

Vlajka společnosti jest obdélná, příčně dole u tyče začínaje ve dvě půle rozdělená, hoření část jest barvy tmavočervené v níž stříbrná vidlice se nachází, dolní sestává z 9ti pruhů a sice pěti bílých a čtyry tmavočervené bílým nahoře počínaje (**obr. 22**). K ustavující valné hromadě možná ani nedošlo, protože 29. září 1881 výbor připravil text inzerátu (50), v němž oznámil úmysl spojit se s klubem Blesk. Ke sloučení došlo na valné hromadě Blesku 21. října 1881. Je otázkou, zda se vlajka inspirovaná vlajkou ČVBK, v němž dříve členové působili jako mužstvo Satan, vůbec někdy užila (62).

Na popud uherskohradištských veslařů oznámil 6.10.1881 JUDr. Josef Novotný s dalšími kolegy, že hodlají zřídit **Veslařský a bruslařský spolek v Kroměříži**, a předložil MM stanovy datované 5.10.1881. V nich byla vlajka popsána v § 26 slovy *Spolek má svou vlajku; vlajka tato jest jasně modrá, vrchní její vnitřní (sic) čtvrt' jest bílá, červeně křížmo pruhovaná; žerd' její jest bílá a modrá*. Utvoření spolku nebylo zapovězeno výnosem MM č. 20598 z 24. října 1881.

Na mimořádné valné hromadě 23. dubna 1887 bylo rozhodnuto přepracovat stanovy a změnit jméno spolku na **Český bruslařský spolek v Kroměříži**. Tím skončila platnost vlajky, protože nové stanovy údaj o vlajce vypustily. Změněné stanovy nebyly zapovězeny výnosem MM č. 32410 z 31.10.1887. Na mimořádné valné hromadě 2.12.1913 se spolek rozešel, což vzalo na vědomí MM výnosem č. 24172 z 26.3.1914 (63).

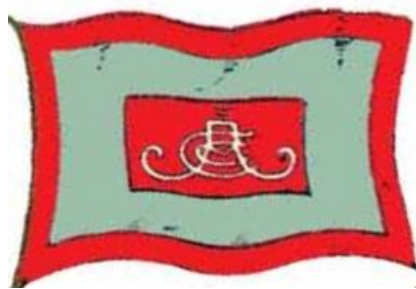
V roce 1881 nebyl zapovězen ani **Ruder Club und Eis-Sport „Tribovia“** v Moravské Třebové. Stalo se to výnosem MM č. 26244 z 31. prosince 1881, který neshledal ve stanovách z 8. prosince 1881 žádné nedostatky. Vexilologové mohou jen litovat, že ve stanovách nebyl zmíněn žádný symbol. Otázka, zda i tento veslařský klub užíval během své téměř třicetileté existence nějakou vlajku, zůstává nezodpovězena. Výnosem MM č. 24359 ze 17.4.1911 byl prohlášen za rozpuštěný, protože přestal provádět jakoukoliv činnost (64).

V roce 1882 byly úředně povoleny dva veslařské kluby, které vyvíjejí činnost i v současnosti. Dne 13. června 1882 nezapovědělo ČM výnosem č. 37767 ustavení dalšího roudnického veslařského spolku, který měl na tu dobu nezvyklý název - **Český Athletic Club** (dále ČAC). Z názvu nebylo patrné, že se v něm bude pěstovat veslování (to však bylo vedle bruslení a společných cvičení jmenováno v § 2 stanov), naproti tomu o atletice se psalo jen v názvu stanov. Symboly (spolkový oděv, odznak a prapor) byly stanoveny v § 19 stanov sepsaných 31. května 1882: *Spolkový odznak jest stříbrný a zlatý monogram: A.C. Prapor spolkový jest červený s modrou čtvercovou vložkou ozubenou. V středu monogram A.C. v bílé barvě* (**obr. 23**).

Obr. 23

Podle znění dalších stanov by se mohlo zdát, že symbolům nebyla v roudnickém klubu věnována dostatečná pozornost. Ve stanovách upravených na valné hromadě 8. prosince 1882 a nezapovězených výnosem ČM č. 7230 z 15. února 1883 (65) ještě sice popis symbolů zůstal, ale byl posunut do §22, ve stanovách schválených na valné hromadě 30. dubna 1886 a nezapovězených výnosem ČM č. 20698 zcela chyběl (66). Přesto vlajka, na níž byl ozdobný monogram ČAC (**obr. 24**), často vlála na budově loděnice, jak dokládají dobové fotografie. Německý časopis Wassersport referoval 5.2.1885, že pozvánka na ples konaný 14. ledna měla formu klubové vlajky. Dále je doloženo, že velká vlajka ČAC zakrývala při hostině v Dráždanech 9.8.1885 celou jednu stěnu sálu a při závodech vévodila vlajkoslávě (67). Zdá se, že monogram ČAC se na vlajce zobrazoval i pomocí nezdobných písmen, jak ukazuje kresba J. Rösslera-Ořovského (**obr. 25**) pořízená na závodech v Roudnici 15. září 1889 (68).

Obr. 24

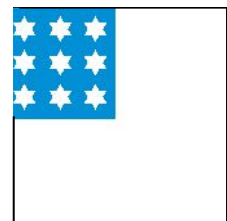
Obr. 25

ČAC po převratu v únoru 1948 ztratil stejně jako ostatní sportovní kluby svou samostatnost. Nejprve byl začleněn do Sokola Roudnice n. L., později do TJ Benzina Roudnice n. L. V roce 1953 vstoupil do TJ Spartak

Roudnice n.L., kde je i v současnosti samostatným subjektem, poté co se 21. dubna 1991 zaregistroval na ministerstvu vnitra pod svým původním jménem (69). Nyní platné stanovy byly schváleny 19.6.2000 a klubový symbol je popsán v § 13 takto: *Znakem klubu je obdélník v poměru 3:2, červený základ a uvnitř modré orámování s bílými písmeny ČAC, které jsou vzájemně propleteny.*

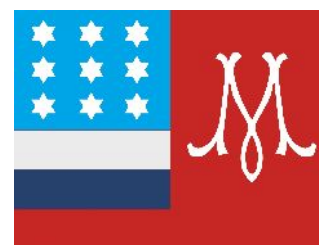
Jedenáct týdnů po vydání výnosu roudnickým veslařům se dočkali i mělničtí veslaři. Výnos ČM č. 53068 z 31. srpna 1882 nezapověděl utvoření spolku s názvem **Club veslařů Mělnických** podle stanov zaslaných do Prahy začátkem srpna. V § IX byly popsány klubovní symboly slovy *Prapor klubový tvoří bílý čtverec v jehožto levé hořejší čtvrti modré pole s 9ti bílými hvězdami se nachází... Odznak: Šíp.* Původně bylo ve stanovách uvedeno, že šíp je tmavomodrý, ale nakonec byl tento údaj škrtnut (70). Ustavující valná hromada proběhla 1. října 1882 (71).

Zdá se, že se tato vlajka (**obr. 26**) dlouho neužívala. Při závodech, které pořádal ČAC Roudnice 29. 7. 1883, byla vlajka mělnických veslařů popsána jako *vlajka rudá s modrým rohem a bílými hvězdami, pod ní slovanské barvy.* V zápisu z valné hromady, která proběhla 21. října 1883, se dočteme, že mezi „podporovateli“ byl zmíněn předseda Jan Křtitel Haupt, z jehož prostředků byl zhotoven prapor. V listopadu 1883 klub navíc požádal o zhotovení 10 kusů odznaku u pražské firmy Rechner za 1 zlatý (72). Lze se domnívat, že až po roce 1889 bylo přidáno na vlajku bílé písmeno M patrně znamenající iniciálu slova Mělník, protože na náčrtu vlajky v deníku J. Rösslera-Ořovského (68) chybí. Za viníka přehození barev vodorovných pruhů pod kantonem (místo bílomodročervené trikolory nakreslil červenobílomodrou) lze snad označit špatnou paměť J. Rösslera-Ořovského.

Obr. 26

Novou vlajku se pokusili členové klubu legalizovat na valné hromadě teprve 9. dubna 1896, kdy byly projednány změny stanov. Vlajka byla popsána v § 19 *..v levé polovici tvoří hoření část modré pole s 9ti bílými hvězdami. Dolní část jest slovanská trikolora. Pravá polovice jest barvy červené v jejímž středu nachází se bílé „M“...* ČM však změny stanov zapovědělo výnosem č. 150790 z 24. září 1896 z řady formálních důvodů. Výbor nedostatky v následujících měsících odstranil a 23. srpna 1897 požádal ČM o schválení nové vlajky. ČM nemělo námitek a souhlas s vlajkou potvrdilo výnosem č. 138156 z 1. září 1897. Změněné stanovy, v nichž se popis vlajky dostal do čl. 18, nezapověděl výnos ČM č. 91656 z 10.7.1899. Oproti znění § 19 se v článku 18 psalo, že modré pole je světle modré a že *...odznak klubový odpovídá vlajce. Odznaku vystouplý neb vyloučený člen nemá více práva nositi. Ustanovení to platí i pro ty, kteří členy jiných klubů přestali býti. Kdo neprávem odznaku neb vlajky klubu užívá, může trestně stíhán býti* (73). Stejně jako u § 19 byla vlajka barevně vyobrazena i u čl. 18, ale písmeno M bylo zdobnější a bez tečky, hvězdy byly stále šestcípé (**obr. 27**).

Obr. 27

Po únoru 1948 byl Klub veslařů mělnických postupně začleněn do Grafostroje Mělník, Spartaku TOS Mělník a TJ EMĚ Mělník jako jejich oddíl veslování. Po listopadu 1989 se zaregistroval 14. 9. 1996 jako **Klub veslařů mělnických 1881** (74). V nyní platných stanovách, které schválila valná hromada 11.11.2000, je vlajka popsána v čl. 6 a bodě 1 slovy *Vlajka obdélníkového tvaru, který má v levé horní polovině na modrém podkladu devět bílých pěticípých hvězd souměrně ve třech řadách. V dolní levé polovině jsou odshora stejně široké vodorovné pruhy bílé, modré a červené barvy. V pravé polovině je na červeném podkladu velké bílé písmeno M* (**obr.28**). K symbolice vlajky lze dodat, že devět hvězd mělo symbolizovat devět zakládajících členů klubu (75).

Obr. 28

V roce 1883 začali usilovat o povolení samostatného veslařského klubu členové veslařského odboru TJ Sokol Roudnice

Obr. 29

n.L. Od ČM je získali až napodruhé výnosem č. 21600 z 12. dubna 1883. Spolek nazvali **Veslařský klub „Lev“ v Roudnici n.L.** a vlajku popsali v § 10 takto: *Prápor klubový skládá se z podélného čtverce barvy červené, rozděleného úhlopříčným bílým břevnem na dva trojúhelníky. V hořejším trojúhelníku nalézá se bílý lev, v bílém břevnu, pak jméno loď (obr. 29). Oděv... Odznak: Jehla, stříbrné veslo se stříbrným lvem (76). Spolek zanikl údajně v roce 1887 (6).*

Krátké trvání (necelé tři roky) měl **Leitmeritzer Ruder-Club**. Jeho utvoření nezapověděl výnos ČM č. 44359 z 11. července 1883. Vlajka byla popsána v § 3 stanov z 23.6.1883 slovy *Die Clubflagge ist dunkelblau mit weißem oberen Stangenfelde, welches LRC in blauen Blocklettern führt (obr. 30)*. Spolek se dobrovolně rozešel 20.5.1886 (77).

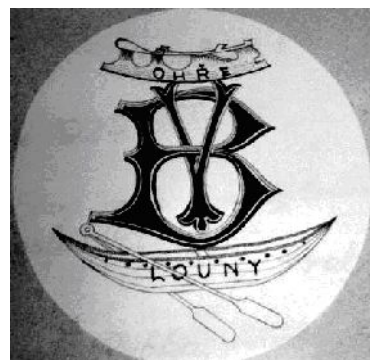
Obr. 30

Dalším veslařským klubem, který působí dodnes, je **Veslařský a bruslařský klub „Ohře“ v Lounech**. Data jeho vzniku se uvádějí tři: 24. říjen, 24. prosinec nebo 26. prosinec 1883. První datum však odpovídá dnu vydání výnosu ČM č. 71936, jímž nebyly zapovězeny první stanovy spolku. Podle kroniky klubu (78) - s prvním zápisem pocházejícím ale až z roku 1911 - byla vlajka tvořená šesti vodorovnými pruhy střídavě bílými a modrými a modrým karé s bílým půlměsícem a bílou šesticípou hvězdou (obr. 31) navržena při založení klubu 26. prosince 1883 Vavřincem Josefem Duškem.

Obr. 31

Tento středoškolský profesor se narodil v r. 1858 v Praze a zemřel v roce 1911 rovněž v Praze, v Lounech však neučil a ve městě nad Ohří pobýval až v letech 1885 a 1889, když zde pořádal městský archiv. Pokud to byl on, kdo vlajku navrhl, došlo k tomu spíše až v roce 1889. Tomu by nasvědčovala i skutečnost, že ve stanovách z roku 1883 a 1888 je stanoven pouze klubový oděv a klubový odznak. Odznak byl v roce 1883 popsán v § 38 slovy *Klubový odznak jest stříbrné veslo a brusle (79)* a v roce 1888 v §29 jako *Klubový odznak jest loďka, veslo a brusle s monogramem klubu (obr. 32)*. Tyto stanovy nezapovědělo ČM výnosem č. 10405 z 19.2.1888 (80). Zpočátku byla vlajka jednodušší, měla dva vodorovné pruhy, bílý a modrý a modré čtvercové žerďové pole nesoucí bílý půlměsíc a bílou šesticípou hvězdu. Vlajka měla navíc vlaštovčí ocas (obr. 33). Svědčí o tom kresba v deníku J. Rösslera-Ořovského pořizená na závodech 15. září 1889 v Roudnici (68).

Obr. 32

Podle almanachu (81) se vlajka s šesti pruhy určitě užívala v roce 1894. Ve stanovách se tato změna projevila patrně až v roce 1923, kdy § 20 zněl *Klubový odznak. Klubový odznak jest praporeček na stříbrné žerdi s modro-bílým vodorovně pruhovaným polem, v jehož hořejší části u žerdi v modrém poli jest bílá hvězda s půlměsíčkem*. Tuto změnu stanov, kdy spolek zavedl i nový název **Veslařský klub „Ohře“**, nezapověděl výnos ZSP v Praze č. 2A 8144/2 24202 z 22.1. 1924.

Obr. 33

Veslařský klub „Ohře“ byl po únoru 1948 začleněn jako veslařsko-plavecký oddíl do TJ Sokol a poté jako veslařský oddíl do TJ Lokomotiva Louny, ale po listopadu 1989 se opět osamostatnil. Svému historickému symbolu prokazuje stále úctu. V rámci oslav 120 let klubu byla 1. května 2003 slavnostně pokřtěna vlajka klubu, kterou ušila paní Černíková (82).

Dne 1. června 1884 byl podepsán výnos ČM č. 36962, který nezapověděl utvoření spolku s názvem **Klub veslařů Beřkovských** se sídlem v Dolních Beřkovicích. K tomuto rozhodnutí dospělo ČM po prostudování stanov (83), v nichž byla vlajka popsána v § 10 slovy *Vlajka klubová sestává: Z modrého*

Obr. 34

pole s kotvou a písmeny DB, tři pruhů bílých a tři červených, střídavě bílým počínaje (obr. 34). Klub zanikl údajně v roce 1887 (6).

V únoru 1885 posuzovala SZV návrh stanov hrušovských veslařů, kteří chtěli založit svůj vlastní klub, a neshledala v nich závady. Svým výnosem č. 1716 ze 17. února 1885 nezapověděla utvoření spolku s názvem **Ruder Club „Oderhort“**. Vlajka podle § 11, který byl uvozen nápisem Klubovní vlajka, byla modrobílá s červeným křížem na bílém poli (*Clubflagge. Der Club führt seine eigene Flagge, dieselbe besteht in den Farben blau-weiß mit einem rothen Kreuze im weißen Felde, siehe Anhang*) a byla vyobrazena na obálce tištěných stanov (obr. 35). Z vyobrazení vyplynulo, že kříž byl tlapatý a nebyl ve středu bílého pruhu, ale u žerdi.

Obr. 35

Změny stanov, ke kterým došlo následovně na mimořádné valné hromadě 28.9.1901 a řádné valné hromadě 9.11.1901, neměly vliv na podobu vlajky. Když však byl v Rakousko-Uhersku vydán Zákon o ochraně znamení a jména Červeného kříže ze 14. dubna 1903 (84), musel klub požádat SZV o povolení vyvěšování své vlajky. Tu užívali členové klubu i jako jehlicový odznak. Klub sice argumentoval, že užívání vlajky mu kdysi povolilo okresní hejtmanství ve Fryštátu, ale to se nepotvrdilo. SZV si vyžádala stanovisko od velitelství 1. sboru v Krakově a od Rakouské společnosti Červeného kříže. Zatímco sborové velitelství stručně sdělilo 8. září 1904, že z vojenského hlediska nemá námitek, společnost Červeného kříže zaslala 15. listopadu 1904 třístránkové zamítavé stanovisko. Připouštěla sice, že na vlajce veslařského klubu není helvétský kříž, ale maltézský, přesto se obávala záměny, ke které by mohlo dojít, kdyby vlajka klubu vlála ve větru. K vynucené změně vlajky nakonec nedošlo, protože se klub odvolal k ministerstvu vnitra ve Vídni a to zrušilo svým výnosem č. 3789 z 20. února 1907 výnos SZV č. 28369 z 5. prosince 1904, který vlajku Ruder Clubu „Oderhort“ nepovolil. Své rozhodnutí odůvodnilo vídeňské ministerstvo skutečností, že vlajku zavedli hrušovští veslaři ještě před vydáním zákona.

Na valné hromadě 5. března 1921 sice neprošel návrh změnit název spolku (místo Club užít Verein), ale došlo aspoň k přeformulování popisu vlajky (*Der Club führt seine eigene Flagge, dieselbe zeigt die Farben blau-weiss in zwei gleich breiten Längsfeldern mit einem roten Kreuz im weissen Feld*) a k jeho začlenění přímo do § 1, který byl označen jako Název, sídlo a vlajka klubu (85). Klub vyvíjel svou činnost minimálně do října 1938, jak dokládá článek Ztráty našeho veslařství změnou hranic (86).

Utvoření šestého veslařského klubu se sídlem v Praze či jejím nejbližším okolí nezapověděl výnos ČM č. 38215 z 31.5.1885. Ve schváleném návrhu stanov byl klub nazván anglicky **International Rowing Club** zřejmě proto, že i velení bylo v angličtině. Spolek totiž založili bývalí členové pražské Regatty poté, co byla v Regattě schválena němčina za velicí jazyk. Text stanov International Rowing Clubu byl vyhotoven v češtině i němčině a § 4 zněl: *O spolkovém odznaku, praporu a klubovém obleku určuje výbor / Das Vereinabzeichen, die Flagge sowie die Clubkleidung bestimmt das Comité*. Ustavující valná hromada proběhla 13. června 1885 na Střeleckém ostrově a další valná hromada 15. ledna 1886. Na ní byl upraven text některých paragrafů, § 4 byl napsán již správnou češtinou: *Vlajku klubu, jakož i šat a odznaky členů ustanovuje výbor*. Změněné stanov nezapověděl výnos ČM č. 58633 (resp. č. 57700) z 25.7.1886.

Vlajka sice ve stanovách nebyla nikdy popsána, ale podle almanachu (87) měla sedm vodorovných pruhů, střídavě modrých a bílých, a modré karé u žerdi s emblémem klubu (obr. 36). Je vyobrazena na bronzové medaili, kde ji má sedící žena na klíně (88). Na konci ledna 1889 však přinesl Wassersport (89) zprávu, že se klub přejmenoval na Rowing-Club Prague a že se měla změnit i vlajka. Na valné hromadě 8.1. 1889 se sice o takové změně názvu diskutovalo (objevil se i názor, aby velení bylo české), ale návrh změněné vlajky, pokud existoval, se nedochoval. Na další valné hromadě 30. 3. 1889 se zvažovalo přejmenování

Obr. 36

na Český veslařský klub či fúze se Slavii, nakonec však valná hromada 6. dubna 1889 rozhodla o dobrovolném rozejití spolku (90). To vzal na vědomí výnos ČM č. 38661 z 21.10.1889 (91).

Další klub, který vznikl v roce 1885, byl **Ruder- und Eisclub „Germania“** v Litoměřicích. Jeho ustavení nezapověděl výnos ČM č. 80056 z 22.10.1885 podle obsahu stanov podaných 10. 10. 1885. Podle § 4 (*die Clubflagge besteht aus neun gleichbreiten Längsstreifen, von welchen die ersten 4 kürzeren durch ein gelbes Stangenfeld mit dem schwarzen Blockbuchstaben G in der Mitte ergänzt werden; die Längsstreifen wiederholen die Farben schwarz, roth, gelb der Reihe nach 3mal*) měla vlajka devět vodorovných pruhů, střídavě černý, červený a žlutý, přičemž první čtyři byly kratší, protože u žerdi bylo žluté karé a neslo černé písmeno G (**obr. 37**).

Obr. 37

Podle stejného § byla odznakem plechová značka a užívala se v zimě. Ustavující valná hromada proběhla v prosinci (uvádí se 10., 20. i 22. prosinec) 1885. Poněkud s rezervou musíme brát tvrzení (92), že vlajka zavlála už 7. září 1885, protože to mělo být v den, kdy místopředsedství schválilo stanovy klubu. Jejím autorem údajně byl ing. Emil Peters.

I po změně názvu na **Ruder-Verein „Germania“**, ke kterému došlo na výroční schůzi 14.4.1887, se stále užívala vlajka z roku 1885. Pouze se její popis dostal do § 3 stanov, které nezapověděl výnos ČM č. 70498 z 29.8.1887. V něm byl změněn výraz „klubovní vlajka“ na „vlajka spolku“, údaj o odznaku byl vypuštěn. Na podobu vlajky neměla vliv ani změna stanov schválená na výroční schůzi 17.4.1897 a nezapovězená výnosem ČM č. 131431 z 23.8.1898, kdy se popis vlajky ocitl opět v § 4 (93). Prakticky totožný je i popis vlajky v § 3 Abzeichen ve stanovách tištěných dr. K. Pickertem v Litoměřicích r. 1906 a v § 4 Abzeichen tištěných stanov z roku 1927 (94). Spolek vyvíjel svou činnost minimálně do října 1938, jak dokládá článek Ztráty našeho veslařství změnou hranic (86).

Poznámky:

- (1) Úvodní část vyšla ve *Vexilologii* č. 71, s. 1371 až 1386.
- (2) Sborník přednášek z 4. ČNVK, Hradec Králové 2008, s. 103 až 115.
- (3) Český překlad výnosu uvádí publikace Vltavský sport, Praha 1930, s. 59 až 60. Originál žádosti labských veslařských klubů a rukou psaný výnos místopředsedství je uchován v Národním archivu (dále NA), fond České místopředsedství - všeobecné (dále jen f. ČM), ka 9421, sg. 52/8/106. Za vyhledání děkuji PhDr. Vladimíru Waagemu.
- (4) Dokládá to i obraz nové klubovny veslařského klubu Blesk vytvořený kolem roku 1910, jehož výsek reprodukuje na obálce tohoto čísla.
- (5) Podle zpráv správce loděnice otiskovaných ve Vereins-Nachrichten des Ruder- und Eislaufvereins Aussig von 1874 si ústečtí veslaři v r. 1935 vyměnili vlajky s Českým veslařským klubem v Praze, se třemi německými a dvěma dánskými kluby (správce však podotkl, že v Dánsku tento zvyk neznají a museli pro Ústečany nechat vlajky zhotovit), takže se na konci roku staral o 105 vlajek, na konci roku 1936 o 108 vlajek a na konci roku 1937 dokonce o 109 vlajek. Sbírká brněnských veslařů byla chudší, jak vyplývá ze soupisu majetku, nařízeného v rámci vyšetřování hajlování v loděnici brněnského spolku Ruderclub „Bruna“ v roce 1933. Soupis uložený v Moravském zemském archivu (dále MZA), f. B280, ka 902, sg. 11286/46 uváděl „70 kusů praporů sloužících k výzdobě místnosti při slavnostech“. Za vyhledání spolkových spisů v MZA vyslovuji dík PhDr. Boženě Kovářové.
- (6) Jubilejní ročenka ke stému výročí veslařské organizace v Československu 1884-1984, Praha 1984.
- (7) Ve spolkovém katastru (MZA, f. B40/I, kn. 437) je totiž uveden výnos č. 9892 z 25.4.1860, což je zřejmě upsání v roce.
- (8) Tyto i předchozí stanovy jsou uloženy v MZA, f. B40, ka 3298, sg. 1995.
- (9) Informace PhDr. Jiřího Čoupka, ředitele SOKA v Uherském Hradišti. Ve fondu Archiv města Uherské Hradiště III, inv. č. 723 se dochovaly pouze stanovy z roku 1869.
- (10) NA, f. Presidium policejního ředitelství v Praze (dále jen PP), ka 557, sg. V/4/212.
- (11) Národní Listy z 8. listopadu 1931, s. 12.
- (12) MZA, f. B26, ka 349, sg. 16959/46; f. B280, ka 902, sg. 11285/46.
- (13) „Wassersport“-Almanach für 1914, 39. Jg., Berlin 1914, s. 466.
- (14) Zánik spolku uveden ve výnosu policejního ředitelství v Brně č. 79849 z 25.7. 1939.

- (15) Vzorové stanovy pro členy NSRL byly schváleny výnosem ZÚ v Brně z 5.9.1942, žádné symboly v nich nebyly zmíněny. NSRL však užíval vlajku, viz http://de.wikipedia.org/wiki/Nationalsozialistischer_Reichsbund_f%C3%BCr_Leibes%C3%BCbung
- (16) V případě Brüner Ruder-Verein k tomu došlo výnosem NV zemského hl. města Brno, řed. Národní bezpečnosti č. 16115/I z 18.2.1946, resp. výnosem ZNV v Brně z 2.2.1946.
- (17) NA, f. ČM, ka 1384, sg. 30/6/3288; f. ČM, ka 1535 (K 954); f. PP, ka 2680, sg. V/28/119.
- (18) Archiv hl. města Prahy (dále AMP), Protokoly sborů městské správy, duben – červen 1870, inv. č. 107. Čl. II, bod 2 zněl *Žádost klubu veslařského, aby jednu stranu práporu svého znakem městským opatřena směl, byla zamítnuta.*
- (19) Ustavení spolku Eisclub zu Prag nezapověděl výnos ČM č. 4998 z 31.1.1868 (za vyhledání údajů o nedochovaných výnosech v podacích knihách ČM děkuji mgr. Vlastě Měšťánkové). Od tohoto data odvíjela v pozdější době Regatta svou historii a vyvolávalo to dojem, že vznikla dříve než Brüner Ruder-Verein.
- (20) NA, f. ČM, ka 1429, sg. 30/6/4719; f. ČM, ka 1539 (K1833). Je zajímavé, že ve verzi rukou psaných stanov uložených ve fondu PP, ka 2680, sg. V/28/119 se psalo o dvou bílých pružích v červeném poli místo tří stejně jako ve verzi uložené ve fondu ČM. U ní si však chyby písař všiml a včas ji opravil.
- (21) NA, f. ČM, ka 1429, sg. 30/6/4719.
- (22) NA, f. ČM, ka 3951, sg. 30/129/18; f. ČM, ka 4474 (K1267).
- (23) J. Rössler-Ořovský v článku Vznik a vývoj veslařského klubu Blesk. In: V.K. Blesk 1879-1929, Praha 1929, s. 11.
- (24) NA, f. ČM, ka 3951, sg. 30/129/18a; f. ČM, ka 4526 (K14331).
- (25) NA f. ČM, ka 4561 (K23287); f. ZÚ - spol. záležitosti, ka 120, sg. 3481/1912; f. ZÚ – spol. záležitosti, ka 350, sg. 3010/1920.
- (26) Podle AMP, f. Spolkový katastr (dále SK), ka 584, sg. XIV/2, k výmazu došlo 13.11.1939.
- (27) Srovnej výnos presidia ministerstva vnitra č. 261 ze 14. ledna 1919 o nepřipustnosti užívání starorakouských barev. Zmíněný hlavičkový papír je uložen v AMP, SK XIV/2, ka 584.
- (28) Zemský archiv Opava (dále jen ZAO), f. ZVIS Opava, ka 1373, sg. 5010/1889; f. ZVIS Opava, ka 1381, sg. 8816/1895.
- (29) Oznámení o rozejití otiskly Troppauer Zeitung č. 181/1890.
- (30) Sdělení policejního ředitelství č. 1856 PP z 19. dubna 1875 určené ČM a uložené v NA, f. ČM, ka 1454, sg. 30/6/5817.
- (31) NA, f. ČM, ka 1454, sg. 30/6/5817; f. ČM, ka 1546 (K3060).
- (32) NA, f. ČM, ka 1548, (K3357); f. ČM, ka 1557, (K4981).
- (33) NA, f. ČM, ka 3908, sg. 30/40/8; f. ČM, ka 4479 (K2424); f. PP, ka 1069, sg. V/29/14. Oznámení o rozejití otiskly Prager Zeitung č. 280 ze 7. 12.1886.
- (34) J. Rössler-Ořovský v článku Vznik a vývoj veslařského klubu Blesk. In: V.K. Blesk 1879-1929, Praha 1929, s. 12.
- (35) O vydání této publikace informoval Pražský denník 6. prosince 1887. V archivu VK Blesk je uložen její pozdější strojopisný opis.
- (36) Wassersport č. 43 z 27. 10. 1938, s. 1096.
- (37) MZA, f. B280, ka 1050, sg. 7821.
- (38) NA, f. ČM, ka 1551 (K3797).
- (39) Handbuch der Vereine für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach dem Stand am Schlusse des Jahres 1890 und mit einem Anhang für das Jahr 1891. Wien 1892.
- (40) NA, f. ČM, ka 1551 (K3806).
- (41) J. Prepsl, 100 let veslování v Roudnici n. L. 1882-1982, Ústí nad Labem 1982.
- (42) NA, f. ČM, ka 1480, sg. 30/6/7021; f. ČM, ka 1554 (K4410).
- (43) NA, f. ČM, ka 4316, sg. 30/252/35; f. ČM, ka 4475 (K1687).
- (44) NA, f. PP, ka 1265, sg. V/25/118.
- (45) NA, f. ČM, ka 1480, sg. 30/6/7021a; f. ČM, ka 3903, sg. 30/34/1; f. ČM, ka 1554 (K4402).
- (46) Sdělení archiváře VK Blesk ing. Ivana Slabochoa.
- (47) NA, f. ČM, ka 1480, sg. 30/6/7021a; f. ČM, ka 3903, sg. 30/34/1; f. ČM, ka 1556 (K4808).
- (48) Podle tvrzení již nežijícího dlouholetého člena veslařského klubu Blesk Miroslava Martince. Pochybnosti lze mít i k datu zavedení této vlajky. Na <http://www.vkblesk.cz/> se uvádí 12. září 1876 v souvislosti s návratem posádky z dálkové plavby do Hamburku, ani pozdější datum (19. září 1876) v článku J. Kalibery ve sborníčku 64. primátorské osmiveslice se nezdá být správné.
- (49) Uložen v archivu VK Blesk v Praze.
- (50) Národní Listy ze 7. října 1881, s. [4].
- (51) NA, f. PP ka 2679, sg. V/28/118; f. ČM, ka 4476 (K1825).

- (52)Wassersport, 8. Jg. (1890), s. 470.
- (53)Muzeum tělovýchovy a sportu v Praze, inv. č. H7H 7128.
- (54)AMP, f. SK XIV/0046, ka 590.
- (55)Při příležitosti oslav 130. výročí si nechal klub vyrobit u liberecké firmy Libea dva exempláře vlajky velikosti 150 x 225 cm.
- (56)NA, f. ČM, ka 1454, sg. 30/6/5817b; f. ČM, ka 1557 (K5020); f. PP, ka 1057, sg. V/19/6; f. ČM, ka 1548 (K3357).
- (57)Rozpuštění bylo oznámeno v Prager Zeitung č. 55 z 8.3.1882.
- (58)NA, f. ČM, ka 1491, sg. 30/6/7593; f. ČM, ka 1557 (K5008).
- (59)ZAO Opava, f. PŘMO, č. spolk. r. 124, ka 913. Za vyhledání a pořízení výpisků děkuji Evě Hájkové.
- (60)NA, f. ČM, ka 1503, sg. 30/6/8182; f. ČM, ka 1560 (K5689).
- (61)MZA, f. B26, ka 2464, sg. 119; f. B26, ka 3150, sg. 16960/46; f. B280, ka 902, sg. 11286/46.
- (62)NA, f. ČM, ka 1509, sg. 30/6/8597; f. ČM, ka 1561 (K6066).
- (63)MZA, f. B14, ka 238, sg. 24172.
- (64)MZA, f. B14-mladší, ka 221, sg. 24359/1911.
- (65)NA, f. ČM, ka 1516, sg. 30/6/9073; f. ČM, ka 1563 (K7441).
- (66)NA, f. ČM, ka 4265, sg. 30/240/43; f. ČM, ka 4514 (K10960).
- (67)50 let Českého Athletic Clubu v Roudnici n.L. 1882-1932, Roudnice n.L. 1932, s. 19 a 20.
- (68)Deník J. Rösslera-Ořovského nazvaný My sports a vedený od 20.7.1886 do 15.6.1891 uložený v archivu Muzea tělovýchovy a sportu v Praze, f. J. Rössler-Ořovský, ka 1.
- (69)<http://www.cacroudnice.cz/index.php?stranka=historie>
- (70)NA, f. ČM, ka 1518, sg. 30/6/9230; f. ČM, ka 1564 (K7586).
- (71)Květoslava Štursová, Počátky českého veslařství ve sportovních památkách.
- (72)Sborník 90 let mělnických veslařů 1881-1971, Mělník 1971, s.15.
- (73)NA, f. ČM, ka 4184, sg. 30/219/86; f. ČM, ka 4550 (K20747).
- (74)<http://www.kvm1881.cz/KVM1881Stanovy.htm>
- (75)Sborník 90 let mělnických veslařů 1881-1971, Mělník 1971, s.3.
- (76)NA, f. ČM, ka 1522, sg. 30/6/9519; f. ČM, ka 1565 (K7949).
- (77)NA, f. ČM, ka 4156, sg. 30/211/39; f. ČM, ka 1566 (K8115).
- (78)Kronika je uložena v SOkA v Lounech, f. 44 Veslařský klub Ohře v Lounech, inv. č. 1.
- (79)NA, f. ČM, ka 1528, sg. 30/6/10027; f. ČM, ka 1567 (K8281).
- (80)NA, f. ČM, ka 4151, sg. 30/210/3.
- (81)„Wassersport“-Almanach für 1894, 19. Jg., Berlin 1894, s. 290.
- (82)http://www.mulouny.cz/dokumenty.php?sekce_id=197
- (83)NA, f. ČM, ka 4359, sg. 30/264/10; f. ČM, ka 4470 (K432).
- (84)Reichsgesetzblatt für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, 1903, 38. Stück, s. 169-170.
- (85)ZAO, f. ZVIS, ka 4708, sg. XII-1643.
- (86)Národní Listy z 20. října 1938, s. 4.
- (87)Ruder-Almanach für 1889, 14. Jg., Berlin 1889, s. 176.
- (88)Muzeum tělesné výchovy a sportu v Praze, inv. č. H7H 14729.
- (89)Wassersport z 31. ledna 1889, s. 187.
- (90)NA, f. ČM, ka 3920, sg. 30/63/4; f. ČM, ka 4474 (K1351); f. ČM, ka 4479 (K2402); f. PP, ka 1259, sg. V/25/9.
- (91)Rozejití bylo oznámeno v Prager Zeitung č. 258 z 10.11.1889.
- (92)Festschrift herausgegeben vom Ruderverein Germania. 1885-1926, s. 10. Festschrift des Rudervereines Germania 1895.
- (93)NA, f. ČM, ka 4156, sg. 30/211/32; f. ČM, ka 4476 (K1722); f. ČM, ka 4544 (K19035).
- (94)SOA Litoměřice, pob. Lovosice, f. Litoměřice, Veslařské spolky (německé).
- (95)Chytilův úplný adresář království českého, 3 díly, Praha 1912 až 1915.

Za překreslení vlajek podle poskytnutých podkladů vyjadřuje autor vřelý dík Marku Příkrylovi.